

CSEJE BÁTYÓ
(Mesetöredék)

A harmatáztatta táj üdén tárulkozott ki a tündöklő égbolt alatt; a Küküllő völgyében szinte mozdatlanul megülepdedő kékes párák – megannyi színes törülködő – finoman érintették a nedves földet.

Alig hasadozott a hajnal a rózsaszínre lobbant keleti égbolton: a nap sugarai még csak a hegyek legmagasabb csúcsait nyilazták aranylón.

De a várbeli nép már talpon volt, javában nyüzsgött, a vastag kőfalakkal körülvett udvar éledezett. Valaki egy hosszú hánásra erősített favödörrel vizet mert az egyik mély kútból, s néhányan mögötte álltak, hallgatagon, sorukra várva.

Odébb, a magas fal tövében szerényen meghúzódó agyagkunyhó sarkánál hosszú, lecsüngő bajszú öregemberek gyülekeztek. Szemükben még álom szendergett, kedvetlenek, morcosak voltak, talán ingerlékenyek is. Alig váltottak szót egymással.

A vályogviskók ajtajában, hol itt, hol ott, néha egy-egy fejkendős öregasszony bukkant elő. Unottan szétnézett a világban, aztán ásított, majd eltűnt a kitért deszkaajtó fekete üregében.

A tágas udvaron át lompos fehér kutya iszkolt, behúzott farkkal, mintha a virradat elől menekülne.

Szemben a nyugatnak néző magas kőfallal, a követett udvar túlsó felében néhány istálló párolgott, s barmok elnyújtott bőgése remegett szét a tájon, túl a várfalakon is.

Egy-egy istállóslegény rekedt káromkodása villámolt bele a csöndbe, s utána lovak nyerítése gyúrte maga alá a sokféle hangot.

A várbeliek kicsinye-nagyja talpon volt már. Miközben egy-egy mezítlábas, szennyes ingben kuporgó gyermek didergett az udvar sarkaiban, férficsoportok verődtek össze a kunyhók előtt, s nagy darab puliszkával túrót mártogattak a cseréptálból.

Nagyokat nyeltek, összevissza heverték a lapítóra borított, párolgó puliszka körül, munkára készülődtek, ki a mezőre. Mire a nap előbukkan a hegy mögül, az első sugarak már kapanyélre hajolva találják őket.

A lakóházul szolgáló viskók előtt sűrű por kavargott, s felhője magasba szállt, mint a gomolygó füst: fiatalasszonyok és befont hajú leányok nyírágseprűvel téregették össze a tegnapi szemetet.

A viskók előtti nagy kerek köveken kuporgó gyermekek tejet szürcsölgettek az estéről maradt hidegpuliszkához. A cserépcsésze szája fölött mélézva függesztették szemüket az istállók körül forgoló bocskoros férfiakra: azok trágyát raktak kézi saroglyára, majd a párolgó halommal elindultak a ganédomb felé, lassú, cammogó léptekkel.

Fölrivallt a messzire zengő kürt a várkapu fölött, s hangjától megremegtek a sűrű erdőségek vastag törzsű fáit. A szemek a hang irányába fordultak. Köpcös férfi fújta az ökörszarvból készült „hangszert”, kerekre puffadt, vörösre gyúlt arccal, s szeme kimeredt az erőlködéstől, amint derékban hátrahajlította a testét. Meg kell adni, értette a tudományát: olyan kacskaringós dallamot csalt ki az öblös szarvból, keleti irányba fordulva, hogy egyik közelben állingáló összerezett, fölijedt, megcsóválta a fejét, s elismerőleg kuncogott:

– Hű, az anyja nemjóját!...

Mindenki megértette: a kürtszó sürgős gyülekezésre szólított.

Az udvar megbolydult, zümmögött, akár a rajzani készülő méhek kaptára. Az istállók előtt valaki a bocskorával topogott, a rákenődött trágyát igyekezett

leverni róla. Kisebb csoportok verődtek össze s indultak a tér közepe felé.

Valamit nyilván kihirdetnek, a tanácsnak akadáhatott közölni valója...

Vén Cseje a kürtszóra riadt föl álmából, s dörmögött valamit bozontos bajusza alatt. Mostanában egyre többször beszélget magában az öreg.

Jókat s mélyeket aludt az utóbbi éjszakákon. Most már kezdett gyökeret verni benne a meggyőződés, hogy az a leány mégsem tündér, de még csak nem is ellenséges fürkésző. Egyre kevésbé furdalta a lelkiismeret, amiért viskójába fogadott egy ismeretlen, idegen személyt.

S ahogy ez bizonyossá kezdett válni előtte: egyre ernyedtebb nyugalom ereszkedett a lelkére, csöndes békesség szállta meg éjszakai óráit.

De most öregkorát meghazudtoló fürgeséggel patant föl a szalmáról, és sietett a gyülekezőre. Csepügagyáját és durva szövésű vászoningét gyors kapkodással igazgatta a derekán, s szeméből kidörzsölte a hirtelen tovaszállt álom maradékát. Néhányat pödörített a bajuszán, két ujja közé csippentve a lekonyuló szárnyakat, majd hosszúra nőtt, vállát verdeső, zsíros ősz haját is hátrasimította néhányszor. Fésűje a tíz ujja volt.

Aztán fölemelte fekvőhelye mellől a kurta nyelvű szekercét, s néhányszor meglóbálta a levegőben. Jó szerszám ez! Keze hozzászokott a nyeléhez, amely fényes és sima lett a tenyértől. Sohasem hagyja el magától a kézbelit, ha kiteszi lábát az ajtón. Éjjel is mindig mellette van.

Sok nép összecsdült az udvar térségén, nem messze a kúttól, középen. Volt, aki nyáron sem tette le a bőrmellényét, noha azon már vastag rétegben rakódott le a zsíros kosz. Sőt fekete, hegyes kucsmák is emelkedtek a tömegből. Az anyák karonülő csecsemőikkel szaladtak a gyülekezőbe: ilyenkor mindig akad látnivaló, aztán van mit tárgyalni napestig, sőt még holnapra is marad. A csöppségeket magasba emelték, hadd csodálják a sokaságot. Tarka tömeg, fölhajtott, derékhoz akasztott szoknyák, bütykös láb-

fejek, bocskorok, verejtékszagot árasztó csepüingek, fekete keszkenők, bő, bokáig érő s minden mozdulatra erősen libegő csepűgagykák sereglettek a téren.

Cseje bátyó, mire összeszedte magát, már csak a tömeg legszélén állapodhatott meg. De azért jól hallotta, amint bent az embersűrű közepén Juhod úr teljes erejéből kieresztette a hangját. Minden szava felindultságtól remegett:

– Te tolvaj, te! Hát nem elég annak a feneketlen bendődnek, amit a közösből kapsz? Vagy nem ízlik neked az étel, amit a mi asszonyaink kotyvasztanak? Hogy a kicsi ördög hasítson szíjat a hátadból! Miért loptál, te elvetemült?

A kanász a földre sütötte szégyentől vibráló szemét, nagyokat nyelt, s bátortalanul felelgetett. Semmi jó nem származik abból, ha Juhod úr önteni kezdi a fölháborodását.

– Nyíljon meg alattam a föld, ha...

Juhod úr nem hagyta szóhoz jutni. Keze is mind egyre emelkedett, amitől a kanász szaporán, nyakát válla közé húzva pislantgatott.

– Ne nyíljon meg, te tolvaj! Hazudsz! Ha igazat beszélsz, s nem te zabáltad meg azt a malacot, akkor eladtad! Mit tudom én, kinek! Valakinek, egy másik várból valónak! Hogy más tömjé púposra a hasát a mi malacunkkal!

Szegény kanász, minél jobban igyekezett lesöpörni feje búbjáról a parasztat, abból annál több hullott reá. Akár a tűzeső. Égette erősen. Juhod úr mérges volt, kikelt magából.

– Ne mozduljak el soha ebből a helyből, uram! Itt kövüljek meg vagy szakadjon meg az inam, ha tudok róla!

A dühtől fölhevült férfi pillanatra mintha elgondolkozott volna, majd szeme élesen kémlelt a gyanúsított napbarnította, cserepedezett arcába:

– No, várj! De ha nem kerül tanú az állításod mellett, te hitvány féreg, bizony mondom, hogy három álló napig nem kóstolsz ételt! Mert bizonyos, hogy megzabáltad a malacot!

S szemöldökét rángatva, dörmögve tette hozzá:

– Malacpecsenye kellett neked, te elvetemült...

A másik csak nyelt, savanyú nyál marta a torkát:

– Az üdvösségemre mondom, uram! Esküszöm!

Ismerte Juhod úr az ilyen ragadós körmű népséget: ha kiözönlött a disznócsorda a kapun, nem volt emberi hatalom, amely szemmel tarthatta volna őket. De megtanítja ő ezeket malacpecsenyét zabálni! Azt viszont, hogy a szokások előírta megtorlást alkalmazza a tolvajjal szemben, lehetőleg elkerülte. Mégis sok volna! S éppen ezért volt fenyegető, rettentő a hangja:

– Ne esküdj nekem, a szenteltvízzel keresztelt fejed mindenit! Majd megkérdezem a népet, hadd döntsön az!

Kiköpött, mert a kiabálástól kiszikkadt a torka. Nehéz folyton ezekkel a mihasznákkal vesződni, s mindig a körműk alá kémlelni. Csak úgy a bajusza alatt mondta:

– Tudod-e, hogy a kezét kell levágni annak, aki lopással dézsmálja meg a várbeliek vagyontát? De ez semmi! Én azt mondom, hogy az agyát kéne kikaparni a fejéből annak, akiben megfordult a tolvajság!

A gyanúsított olyan mozdulatot tett, mintha fél kezét máris leválni érezné: egy önkéntelen mozdulattal félve rejtette el a háta mögött.

– De a pokol tüze égessen meg engem, ha... – kezdte újra és újra a bizonykodást.

– Ne égessen meg, már mondtam! – rikácsolt az arcába Juhod úr. Ahogy beszélt, fekete szakálla remegett. – Majd megmondja a nép! Ha tényleg mások lopták el azt a malacot, azt is látni kellett valakinek!

Fordult, körbenézett, mintha mindenkit külön a szeme hegyére akarna tűzni. Sokan tolongtak körülötte, s némán hallgatták dühének mennydörgéseit. Kitörni készülő vulkánként füstölgött a kemény, tagbaszakadt, vastag nyakú férfi. Jó erősen, fölemelt hangon kiáltotta oda a tolongóknak a kör közepéről:

– Hahó, emberek! Ki látta tegnap a tolvajt, aki malacot loptott a csordából?!

Juhod úr újra és újra körülhordozta számonkérő tekintetét. Félelmetes volt a nézése, szigorú és engesztelhetetlen. Pedig a szíve hangosabban dobogott e pillanatokban a szokottnál: szeretete volna, ha jelentkezik valaki. Bárki. Akár ha hamis tanú is. Maga is rettegett tőle, hogy le kell csapni a kanász félkezét...

De mély csend volt körülötte s lesütött szemek. Valaki köhécselt. Az emberek kerütek egymás pillantását. Juhod úr pedig érezte, hogy valami megszorítja a szívét, és belehasít, akár az izzó vas horga.

Nem moccan, nem mukkant senki: mintha kővé dermedtek volna...

Ellenben a tömeg szélén fülelgető Cseje bátyó alatt egyszerre forrósodni kezdett a föld. Olyan hirtelen került talpa alá ez a szörnyű hőség, hogy már-már kapdosni kezdte a lábait, fölvaltva. Testének súlyát hol jobbra, hol balra tolt, miközben szemével egy pontot keresett, amelyen megnyugodhatna a pillantása. De úgy látszik, nem talált: merőn maga elé nézett, nem látott semmit.

Volt, aki ágaskodva lábujjhegyre emelkedett, kíváncsi fürkészéssel, hogy mi történik a tömeg közepén Juhod úr körül.

A vár közös vagyonát dézsmálgató tolvajok könnyörtelen üldözője, a kincstári vagyon egyik hűséges őrizője, a félelmetes hangú Juhod úr mintegy reményét veszelve, valamivel halkabban mondta:

– Hallottál bár egy mukkanást, te átkozott szurkoskőrmű!? Ki csente el azt a malacot, mi? Majd megtanítlak én téged kesztyűbe dudálni! Három napig nem kapsz egy falat ételt se! Mit három napig? Négyig! Mert megérdemled! – licitálta a napokat buzgón s mérgesen, fortyogó indulattal, mintha elfelejtette volna az íratlan törvényt: kezét kell levágni annak, aki a vár közös vagyonát megfélelgesíti!

Közvetlen Cseje bátyó mellett egy beesett arcú fekete keszkenős asszony sóhajtozott. De sóhajtásai erőtlének voltak, alig jutottak el a vén Cseje füléhez. Az asszonynak sárga zabla csattant ki az ajka szögletében, s keszkenője csücskével azt takargatta. A

keszkenőt most kissé félrehúzta arcáról, és siránkozó hangon megszólalt:

– Miért, hogy lopott volna az a szegény? Istenem, sze kap ő enni annyit, amennyit akar! Én adtam ki neki tegnap is az ételt, amennyi belefért! S mire kellett, volna neki az a malac? Hogy eladja? Nem vesznek malacot más várból valók. Van azoknak. Éppen a mi malacunk kell nekik?!

A gyöngé, törékeny szavak alig jutottak el a Juhod úr füléig. De ő neszezett rá. Fordította fejét, és oda szólt:

– Ki suttog ott? S mit?

A kis fekete asszony egészen megszabadította orcáját a keszkenőtől, nem bánta már a csúnya zablát:

– A kondásnak igaza van! – bátorodott neki. – Valaki ellopta azt a malacot! De mindig a gyámoltalanon verik el a port, mert az könnyebb, mint a tolvajt felkutatni! Nézzenek rá arra az emberre, sze látszik az orcáján, hogy nem lopott a szerencsétlen!

Vén Cseje talpa alatt egyre tüzesedett a föld, égett a porba ágyazódott kő. Nem bírt tovább állni egy helyben: óvatosan, szinte észrevétlenül elsündörgött az embertömeg széléről, vissza a vackába, olyanformán, mint ahogyan az a lompos fehér kutya oldalozott át az udvaron pár perccel előbb...

A nyüzsgő udvarról becsapódó zshivajgás, a lábak egybeolvadó tompa dobbanása a köveken meg a Juhod úr érces kiabálása fölriasztotta álmából az idegen leányt is. Hanyatt feküdt, s kitartóan nézte a menynezetet, az avittszagú gerendákat. Tűnődött, de mégsem gondolt semmire. Ásítani szeretett volna, de visszaerőszakolta.

Pillantása csak akkor rebbent az eltorlaszolt ajtó felé, amikor az öreg Cseje hátralökte a reteszt, s benyomta az ajtót.

– Hol járt kend, bátyó? – kérdezte fürkésző arc-cal.

– Gyülekezés volt megint – legyintett az öreg, jelezvén, hogy semmi fontosságot nem tulajdonít a dolognak.

Morcos, kedvetlen volt a vénember. Ujjaival deres szakállát simítgatta. Imént, amint átaljött az udvaron, enyhe hajnali szellő kerekedett, és olyan gyöngéden cibálgatta a szakállát, mintha finom, törékeny ujjak babrálnának rajta... S akkor az jutott eszébe: talán már fölébredt a viskóban oly édesen alvó titokzatos lány.

– S már vége is? – faggatta a leány, szemének kék fényét megcsillantva a cserzett, szélcsípte arc-bőrön.

– Dehogyan vagyon vége!

– Akkorhát kend otthagytad? – A leány kifelé fordult a jobb oldalára, s ugyanakkor könyökére támasztotta a fejét. Kibontott haja akár az aranypatak, hullámokban omlott le hófehér vállára, s betakarta egész a melléig.

– Otthagytam, láthatod.

– S miért nem várta meg a végit, bátyó?

– Hogy miért? Hát... Nem vártam meg...

Hanyag mozdulattal ledobta a szekercét. Előbb gondolkozott egy sort, s csak azután folytatta a feleletet:

– Mert nekem semmi közöm a más bajához...

– Kinek a bajához, bátyó? – élénkült meg a leány.

Az öreg feléje fordult, mélyen a szemébe nézett, szigorúan:

– Ejnye, milyen okos akarsz te lenni! Bújj vissza, s aludj!

– De már nem vagyok álmos – nevetett a másik.

– Korán van még. A nap sem mászott ki.

– De én nem akarok aludni!

– Pedig az a legjobb – dörögte az öreg inkább csak magának.

– Nem jó. Rosszakat álmodtam. Jó, hogy felébredtem.

Igen, az álom nagyon meg tudja kínozni az embert. De hát mi rosszat álmodhatott egy ilyen ártatlan, tiszta szívű teremtés?

Az öreg mindegyre a szakállával bajmólódott.

Kisvártatva megkérdezte:

- Mit álmodhattál?
- Kendet láttam az éccaka álmomban.
- Te álmodj csak a királyfiakkal. Az való neked.

A leány nyújtózott. Bezzeg az ilyen üde, fiatal testben nem ropognak a csontok! Nyújtózott, és ingujja alól fehéren nyúltak ki szép formájú karjai.

Hanem az álmon eltűnődött magában Cseje bátyó...

Nem szerette, ha róla álmodnak... Az álomnak sokszor van különös jelentése, maga is tapasztalta...

- Miket álmodhattál össze, te gyönyörűség?
- Mondom, hogy éppen kendet láttam.

Az öreg mérges lett:

- Beszélj már, ha elkezdted!

Nyugtalanította a leány álma, s már töprengett fölötté. Ingerülten beszélt. A leány talán megszeppen a hangtól, ha nem ismeri Cseje bátyó meleg szívét. Morózus, bogaras vénember, de a szíve jó... Így hát inkább nevetgélt a leány, incselkedett:

– Olyan rosszat láttam, hogy még most is sírás fojtogat a torkomban, ha visszagondolok rá. Jaj, de jó, hogy fölébredtem! Nem is mondom el...

Cseje bátyó pedig azon tűnődött, hogy már magában az is rosszat jelent, ha szűz leány vén emberről álmodik. Egyre inkább mérgesítette a dolog:

- Mondjad csak, ne félj!

A hajadon már nem nevetgélt, szeme árnyékkal telt meg:

– Nagy fekete vizet láttam... – révedezett maga elé.

Cseje bátyó meghökkent. Sűrű, bozontos szemöldöke táncolt, rángott; nem nézett a leány szemébe, rejtegette döbbenetét.

- S mély volt a víz?
- Erősen mély. Feneketlen víz volt az.
- Az csakugyan rosszat jelent – hagyta rá.
- S három fekete varjú repült a víz felett.

Az öreg fölcsapta sörényes fejét:

- Három-é?
- Éppen három – bizonykodott az álommondó.
- S azt mondod, hogy feketék voltak?

- Akár a korom...
- Akkor az holló lehetett, nem varjú – vitatta.
- Varjú volt.

Cseje bátyó arca egyre sötétebb színt váltott.

– Az akkor még sokkal rosszabbat jelent! – csóválta a fejét.

- Éreztem én már álmomban is...
- Osztán én hol voltam? Engem hol láttál?
- Kend a vízben volt.

Ennek aztán igazán baljóslatú jelentése lehet! Merőn nézte a beszélőt:

- S meddig ért nekem az a víz, hallod-é?
- Mély volt. Rémségesen mély.
- De meddig ért? Derékig? – faggatta.

– Ó, nem is mondom tovább – bánta meg a leány a szószátyárkodást.

De Cseje bátyót egyre jobban érdekelte az álom. Ráförmedt:

– Ejnye! Mondjad már, ha elkezdted! Nem szeretem az olyan se füle, se farka beszédet! Meddig ért a víz, halljam!

A másik mintha újra átélné a nyomasztó álom szorongását, maga elé tűnődött, és kék tekintete beleveszett a semmibe:

- Nem is látszott ki belőle...

Cseje bátyó arcán felhőkként vonultak az árnyékok. Nem érti. Ha ő nem látszott ki abból a mélyes mély vízből, akkor hogyan látta őt mégis a leány? Álom: összevisszaság... De az is igaz, hogy a várbeliek meggyőződése szerint a szűz leány álma mindig valóra válik. Dermedt tekintettel meredt maga elé, szeretne volna elhárítani az álom jelentését...

– Hm. Ez csakugyan rossz. Nagyon rossz! De honnét tudtad te, hogy én a víz alatt vagyok? Azt mondad az imént, hogy cseppet sem látszodtam ki belőle?!

A leány, még mindig fél karjára ereszkedve, mesélt, mintha a levegőből olvasná a láthatatlan írást:

– Kérdeztem az első nagy fekete varjút, hogy kit keresnek.

- S az éppeng engem mondott. Mi?

– Éppeg kendet – bólintott, és szorongva figyelte szavai hatását.

Cseje bátyó hümmögött egy sort, mélázva csóválgatta a fejét, s egyre babrálta a szakállát:

- Ejisze nem jól hallottad, te leány?
- Még most is a fülemben cseng.
- S a nevemet mondta? Az én nevemet?
- Éppen azt!
- Lehet, hogy nem értetted tisztán...
- Mintha most is hallnám! Olyan tisztán!

Az öreg hitetlenkedve ingatta a fejét jobbra-balra, s mozdulataitól harangoztak hosszú, vállára omló szürke hajtincsei. Kétkedni próbált:

– Hm. Azt már nem hihetem, hogy a madár emberi hangon beszélt volna. Még ha álmodban is. Nem igaz az! Ne ámíts te engem!

Az oldalán fekvő test ülő helyzetbe pattant. Hevesen bizonykodott:

– De beszélt! Éppen hogy beszélt! Mert nem is madár volt, hanem ember! S a hangja is emberi hang volt!

Cseje bátyó arcából kiszaladt a vér. Rákiáltott:

- S nem ismerted meg?
- De megismertem!
- Mondjad hát, ki volt?
- Az a legény... Tudja keed... Az erdőben...
- Ahá... Tudom már... – eresztette ki feszült

melléből a levegőt.

- Akik megfogtak engem. Akik reám törtek.
- Tudom már, tudom...
- A három közül az egyik...
- Ahá, a jómadarak!
- Akiket kend elűzött volt...
- Az. A Senye fiak.

Cseje bátyó folyton csak töprengett valamin, s amint homlokát ráncolgatta, és szemével idegesen hunyorított, elárulta, hogy a leány kotyogása erősen megfeküdte a szívét. Az álom rossz sejtelmeket ébresztett benne. Nem félt, de úgy érezte, hogy eleven piros vér helyett vastag, súlyos, olvasztott ólom kering a testében. Nem is bírta tovább lábön állva:

nagy nyekkenéssel, mint ahogy az öreg emberek szokták, lehepent a szalmacsomóra, s pödörgette a bajuszát. Önfelédten nézegette hol a földet, hol a szekerce nyelét. Jó szerszám az. S minél többet nézegette Cseje bátyó, annál inkább hozzátapadt a tekintete.

A leány megbánta a fecsegését:

– Nem akartam búsítani kendet, bátyó...

– Nem is... Nem is... – motyogta a bajusza alatt, alig érthetően.

– Csak azért szoltam, hogy vigyázzon kend.

– Ne félts te engem...

Azzal, mintha egyetlen rázkódással megszabadult volna a rossz gondolatoktól meg a szíve fölött keringő felhőrongyoktól, megragadta a szekerce nyelét, maga elé emelte, s könnyed mozdulattal megpörgette a levegőben.

A tompa fényben megcsillant a vas.

– Dehogy búsítottál meg, te leány! De jó, hogy szóltál.

– Úgy féltem kendet, Cseje bátyó...

– Egyet se!

– Rosszféle emberek azok a Senyék!

– Életemben mindig az erdőket jártam, jó barátom nekem az erdő. Nem is tudnám megmondani, mióta vigyázom a várhoz tartozó rengeteget. Sokféle emberrel akadt nekem dolgom a sűrűben. Nem volt soha tanú. Nem látta senki. Az erdő némán megőrzi a titkait, jobban tud hallgatni, mint az ember. Volt úgy, hogy vadak támadtak meg. De ez a szerszám – forgatta meg ismét a szekercét – mindig a pártomra állt. Sohasem hibázott! Ha rossz szándékú ember került az utamba, ez a szerszám mindig megtalálta az igazságot. – S a hideg vasat melléhez szorítva magához ölelte. – Ne félj! Sok utat megtettem én ennek a védelme alatt. Aki reám támadott, az eleddig még fűbe is harapott! Akinek rossz szándék sajgott a szívében, azt elnémította ez! Még jó, hogy az ember egy marék gyepvel le tudja törölni róla a vért...

A leány iszonykodva meresztette a szemét a vasra, s révülten suttogetta:

– A vért... A vért...

– Nyugodj meg: igaz ember vérének sohasem kóstolta.

– Jaj, de a vér...

– Téged is ez mentett meg a gazok erőszakától, láddég?!

– De hát muszáj gyilkolni?

– Néha muszáj. Csak a hitvány ember fél ettől a vastól.

– Én mégsem... Mégsem...

– Ne gondold reá. Szerencséd van, mert azok a Senye fiak is ismerik ezt a szekercét. Gazfickók azok! Azt mondom neked: őrizkedj tőlük!

– Eltévedtem, s úgy kerültem az útjukba...

– Azok nem ismernek irgalmat. Elvetemült emberek.

Az öreg hosszasan nézte a leányt, amint az dús szőke hajának bozótjába rejtőzve feküdt az ágyon: kár lett volna érte, hogy a Senye fiak prédája legyen. Éppen akkor toppant oda, amikor üzőbe vették, s bekeríteni igyekeztek. A rémült sikoltozásra kezdett fülni, aztán mint a farkas osont a hangok irányába...

De még mindig nem tudta, hogy tulajdonképpen ki is ez a leány, s kit mentett meg ő a Senyéék fajtalan erőszakától. Nézte, egyre bámulta a cserge alatt nyújtózó hosszúkás, karcsú testet. Talán a Kozmáné szépasszony udvarából való? Hátha épp a szépasszony leánya? Vagy Maka várából tévedt volna ide? Az lehet. Meglehet, hogy éppen a Maka úr tündérkéje. Az ördöggel komázó Rabsonné vára kicsit messze esik innen, ott már medvék is csörtetnek az erdőben, sok a szikla arrafelé, s a Küküllő vize sebes patakként bukdácsol a kövek között, onnan aligha kóborolhatott el ilyen messzire a leány...

A titokzatos idegen nézte a mennyezetet, s egyszer csak sírni kezdett keservesen:

– Jaj, hogy kerülök én haza? Nem ismerem az utakat, idegenek lábának az erdei csapások! Azt sem tudom, hová kerültem!

– Jó emberek közt vagy, ne ríj. Majd hazaviszlek én, ha eljön az ideje...

- De mikor? Mikor? Jaj!
- Csak tisztuljanak azok a Senye fiúk!

Nyelve hegyén volt a kérdés: hová kell hazavezetnie, – de nem mondta ki. Köpött egyet. Majd megmondja, ha eljön az ideje. Fűzte a gondolatait, félhangosan:

– Mostanában, ha valami baj van a várban, az mind a Senyéktől jön...

A leány az álmra gondolt, s látta azt a vigyorgó pofájú, keskeny bajuszú férfit, amint fekete varjú képeben egyszer csak fölötte termett. Brrr! Jujj!

Cseje bátyó hozzátette:

– Minden rossz az ő kezük műve. Ma is, ez a gyülekezés...

– Mi volt? Még mindig nem mondta el!

– Ej, mennyit akarsz te tudni! A nagyobbik Senye legény elorzott egy malacot, s megette. Aztán a kondást elővették, s megbüntették.

– A kondást?

– Hát.

– Miért nem a tolvajt?

– A tolvaj kibújt a büntetés alól...

– De hogy bújhatott ki?

– Úgy, hogy senki sem látta.

– Ha nem látták, honnét tudják, hogy ki lopta el?

– Nem tudják. Ha tudnák, megbüntették volna. A kondás se tudja. Így aztán ő szenved meg más miatt.

A leány kéken révedt bele a helyiség egyre derengő homályába:

– Nem értem. Nem megy a fejembe. Kend mégis miből állítja?

Vén Cseje olyan mozdulatot tett, mintha a megsűrösödött levegőt akarná elkergetni a feje körül:

– Ne is menjen abba a te kicsi fejedbe. Igen megokosodnál tőle. Az pedig nagy baj, ha egy fehérszínű túlságosan okos. Nem kell neked se mindent tudni! Aki sokat tud, hamar megvénül – mosolygott szárazon.

A női kíváncsiságot azonban nem könnyű elhallgattatni.

A leány egyre tűnődött s törte a fejét.

Újra kezdte:

– Kend tudja. S mégis a kondás szenved!

Mintha az öreg lelkiismeretét borzolnák a szavak:

Cseje bátyó nehezet szippantott a levegőből, s elnézett oldalt. Aztán megszólalt:

– Jó, na. Neked elárulom. Nem vagy te vénaszszony, s bizonyára lakatot teszel a szádra. Úgy volt, hogy reámentem a tolvajra, éppen amikor ette a lopott jószágot, ropogós pirosra sütve. A fene akart utánalesni, sze jobb, mondom, ha az ember nem tud mindent. De a pecsenye illata olyan messzire szállt az erdőben, muszáj volt a szag irányába venni az utat. Végignéztem az egészet... Hogy is volt... Várj csak... A sült hús szaga... Igen... De elárulom neked, én már azelőtt mindent láttam. Úgy történt, hogy a kondás a Küküllő partján egy tisztáson szalonnázott, délfelé járhatott az idő, s a disznók a víz szélén a sekélyesben heverésztek, mártogatták magukat. Aztán ez az egy malac, hogy, hogy nem, elbitangolt, s a kondás háta mögé került. Ott turkálgatott csöndesen röffintgetve. Olyan csöndesen, hogy a kondás oda sem ügyelt...

A leány megütközve csóválgatta a fejét:

– S szegény most már három napig nem kap enni?

– Fenét. Ne féltsd te őt. Majd fog vagyegy halat a Küküllőből.

– De ez mégsem igazság!

– De ha rajta maradt a tolvajság? Ez a büntetése! S elég enyhe!

A leány háborgott, a hangja vádolt, minden szava égette a vén Csejét:

– S kend mért nem állott elő, bátyó? Szólnia kellett volna!

Felfortyant az öreg, és rákiabált a firtatóra:

– Ejnye, a szádat! Igen sokat akarsz tudni! Én felelek a magam cselekedetért isten s ember előtt! Ez az én dolgom, s nem a tiéd! Neked ehhez semmi közöd! Ne bajolj a más dolgával!

De a másik nem hagyta magát:

– Kend nem állt ki az igazság mellett! Pedig azt mondta volt imént, hogy az a szekerce... Az a szekerce, amit a kezében tart, tudja és szolgálja mindig az igazságot!? Nem kend mondta?

Cseje bátyó orcája tűzbe gyúlt. Hadonászott széles karmozdulatokkal, vitatkozott, erősen magyarázott:

– Nincs igazad! Mert te nem ismered a történetet az eleitől!

– Tiszta és világos: a tolvaj lopott! S azért bűnhődnie kell!

– De a tolvajnak vagyon egy édesanyja...

Erre elállt a leány szava. Mit meg nem tud ő ebben az idegen várban? Hallgatott, kitartóan nézte az öreget, amint az beszélt, s csak a mozgó száját látta, a nagy kajla bajusz rezzenéseit:

– Annak az asszonynak olyan nagyon bánatos a szíve, s olyan nehéz az élete... Amíg fiatal volt, én is jobban ismertem... Már fehéredik a haja...

Mondja? Ne mondja? Csak most eszmélt rá, hogy ez a leány minden titkot kicsalogat belőle cseppenként.

Hallgatott, kicsit emésztett magában valamit.

– Fehér a lelke, akár a galamb szárnya... De az a galamb mindig sötét árnyékban repül... Mindig... Mennyit búsul az a fiaiért!

Nagyot lélegzett, nehezen, vontatottan s csak azután folytatta:

– Hát az igazság-e, hogy bánatot meg szomorúságot okozunk egy ilyen törődött anyai szívnek? Mi? Egy olyan áldott, hófehér léleknek! Mi? Az tán igazság volna? – legyintett, és sarkával a szalmát turkálta szórakozottan.

Később hozzátette:

– Még kölykök voltak azok a Senye fiak, amikor hátat fordított az apjuk ennek az árnyékvilágnak. Csak én tudom, mennyi bajjal s mennyi gondal nevelgette őket az anyjuk. A ribancokat!

Hosszú, nehéz csönd szakadt a vályogfalak közé. Hallszott a leány heves, izgatott lélegzése; szinte a szíve dobbanását is hallani lehetett.

– De az a szegény kondás... Ártatlanul...

Vén Cseje vállat rándított, s öklével maga elé sújtott:

– A kondás, az elbírja! Ne féltsd te őtet! De a fiúk anyja, az nem bírná el a szégyent. Hogy tolvajjá züllött a drága gyermeke!

A mondatok megzavarták a leány fejét. Volt min töprengenie, volt min emésztődnie. Milyen furcsa is az élet. S ő eddig ebből mit sem tudott, úgy élt, akár a kalitkába zárt madár. De hogyan talál vissza a kalitkába, ahonnan kiröppent?

Öreg Cseje más napokon ilyen idő tájt, amikor a nap már araszos léptekkel mászik fölfelé az ég lépcsőin, régen beleizzadt az erdőkerülésbe. Nem emlékszik, hogy valaha is a felkelő nap ebben a vityillóban találta volna. De ma visszahúzta, tartóztatta valami.

Már a reggelire sem volt gondja. Az erdön talált leány reggelente maga lépeget át az udvaron s hozza el kettejük számára a frissen fejt, habos tejet.

A szemek kíváncsian, kémelve fordultak utána mindannyiszor, s hosszú pillantások kísérték az útját. De senki sem tudta, hogy kicsoda. Faggatták Cseje bátyót, ha szerét ejthették, az öreg azonban hallgatott. Valami nagy titokzatosság rejlik a dolog mögött. A férfiak, különösen a fiatalabbja, ha közeledni látták a leányt, hirtelen olyan feszesre rántották magukat, mintha nyársat nyeltek volna. Amikor pedig elhaladt előttük, egyszerre a szájukat kezdték törülgetni, akár az erősen ízletes ebéd után.

Ha valakinek nyitva volt a szeme, azt is megfigyelhette, hogy a megpezsdukt szívű legények magukat kelletve bukkantak elő hajnalonként a várfalhoz támaszkodó kunyhók üregéből, s valamenynyüük csizmája zsírosan tündökölt, a rongyokat pedig, amelyeket a tegnapi fárasztó munka pora s izzadsága itatott át, sutba dobták, és ünneplőt öltöttek magukra.

Így fogadták minden virradatkor a leányt.

...Ma reggel vén Cseje sokáig húzta az időt a reggelivel. Életében talán még soha meg nem forgatta szájában ilyen körülményesen, s meg nem rágta ilyen alaposan a tejjel leöntött puliszkát, mint ezekben a percekben. Az idő mégis múlt, a percek továtűntek, a reggeli elkelt, s neki indulnia kellett mindennapos útjára, neki a rengetegnek. Mintha valami előre nem látott rendeznivalója került volna: piszmogott maga körül a házban. Hol a lábával lökdöste össze a széttűrt szalmát, hol egy lúdtollat vett föl a küszöb mögöl. De ezt sem csinálhatta estig: szedelőzködni kellett, bármennyire nem is akaródzott neki. S mintha hirtelen ötlött volna eszébe valami, mielőtt kilépett az ajtón, a leány felé fordult:

- Még mindig nem árulod el a nevedet?
- Sze megmondtam volna. Kendnek meg.
- Bökd ki hát végre.
- De magam sem tudom.
- Hm. Furcsa! Tehát nem tudod?
- Nevenincs.
- Úgy hívnak, hogy Nevenincs?

A leány kacagott, csillámló nedves fogait mutogatva.

- Mindegy az. Legyek akkor Nevenincs!

Vén Cseje belenyugodva legyintett, bosszúsan dörmögött a fogai közt, s elfordult, mint aki duzzog:

- Látom, te is csak fehérnép vagy. Kétágú...
- De ha egyszer nem tudom! Mit csináljak?

Ez a rövid párbeszéd s a leány csengő nevetése ismét fölvarizálta a vénember kételyeit. Talán még-

is valamiféle tündér lesz ez a leány, s nem afféle közönséges halandó. Ha nem egyéb, a Kozmáné szépasszony várából kallódott el, utat tévesztett az erdő sűrűjében, talán huncutul megszökött, s odatúl, a Kozmáné Hegyesin meredező várában azóta is tesszik tűvé miatta a környéket.

Lehet. Ki tudja?

Végül még bajt gyűjt a fejére ez a leány. Kiderítik róla, hogy vén fejével tündéreket üldöz s fogdos az erdőben, reájuk les, és orozva ellopja őket...

– Locsogni, kerepelni a szátokkal, azt tudtok – morfondírozott.

De hamarosan napirendre tért előbbi töprengései fölött, s mintha mit sem törődne Kozmánéval meg a szépségükről messze híres lányaival, akik úgy tudnak nevetni, hogy soha el nem felejtheti a halandó ember, ki egyszer hallotta, s olyan elbűvölően tudnak nézni, mintha férfiszíveket sorvasztó igézet lobogna a tekintetükben, – megmarkolta a szekerce nyelét, s elmenőben hagyakozott:

– Az ajtón told előre a reteszt, és senkit bé ne engedj. Ha kopogtatnak vagy akár ha ökölled döngetik is, ne szólj. Meg se pisszenj! De ha mégis...

Lenyelte a mondat végét. Nehezen szánta el magát az indulásra, minden mozdulata elárulta a této-vázást.

Az álom, amit a leány látott... Nem akart kismulni a lelkéből...

Öreg ember ő már, hiába lobog szívében a rettenthetetlen bátorság. Hátha kenyértörésre kerül a sor? A vén mégiscsak vén. Azok meg fiatalok...

A Senye fiak...

Meg aztán ha biztosan suhint is a szekercéje: utolsó pillanatban, tudja, célt tévesztene, mert nem volna képes megkoppintani annak az asszonynak egyik fiát se. Nem, azt nem! Akármilyen elvetemültek legyenek is. Az anyjuknak nem akar újabb gyászt okozni. S éppen ő!

Kerülgette saját magát, forgott a sarka körül, mindenképpen szeretett volna itthon maradni. Ma először az életében...

A leány földet seprő hosszú fehér ruhájában kiugrott az ágyból, és rózsaszín talpán utánalibbent a távozonak, nesztelenül, akár a szellő:

– Hova indul kend? Ne menjen! Álljon meg! Maradjon!

S megragadta finom kezével a vénember ingét, azt a kis csücsköt, mely kilógott a bunda alól. Cseje bátyó úgy tett, mintha ruhája az ajtó reteszében akadt volna meg, s ő visszafordult, hogy kiszabadítsa magát.

– Hogy hova? Hát az erdőbe! Eddig még minden nap mentem, amióta az eszemet tudom. Nahát. Mit akarsz? – Várakozva állt az ajtó között.

A leány könyörgött:

– Ne menjen, bátyó!

– Miért ne mennék? Muszáj!

– Nem fél, bátyó?

– Mitől félnék? Élő embertől s vadállattól nem félek!

– De az álom... Az álom...

Legyintett:

– Az álom bolondság. Látod-é ezt a szerszámot? – mutogatta a szekercéjét, mintha maga is bátorságot akart volna meríteni a szerszámtól. – Amíg ezt markolászom, nem félek én senkitől! Vítottam én eleget életemben, és sohasem hibáztam az ütéssel. Úgy látszik, nem hallottad hírért az öreg Csejének... Zárd csak bé az ajtót, és senkit bé ne eressz, amíg haza nem jövök. Mert azok a... Mindenre képesek... Ismerem őket... Minden baj tőlük származik...

Utolsó mondatait foszlányokká tépte a csend s a távolság, mert amire eldünnyögte, már kívül került a küszöbön.

Nem nézett vissza. Egyenletes, hosszú léptekkel sietett...

A leányt pedig kegyetlenül rázta a zokogás.

Biztosan tudta, valami, egy belső hang, amiben nem lehetett kételkedni, azt súgta neki, hogy a mai napon Cseje bátyóval leszámolnak azok az istentől, embertől elrugaskodott, gonosz életű Senye fiak...

Bosszút állnak rajta, őmiatta, akit megmentett tőlük az erdőben.

Marosvásárhely, 1937